

Олена Леонідівна МАЛАХОВА

кандидат економічних наук,
доцент кафедри банківської справи,
Тернопільський національний економічний університет
E-mail: malahov_mct@mail.ru

**НАПРЯМИ АКТИВІЗАЦІЇ БАНКІВСЬКОГО КРЕДИТУВАННЯ СУБ'ЄКТІВ
ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ**

Малахова, О. Л. Напрями активізації банківського кредитування суб'єктів підприємництва в Україні [Текст] / Олена Леонідівна Малахова // Економічний аналіз : зб. наук. праць / Тернопільський національний економічний університет; редкол.: В. А. Дерій (голов. ред.) та ін. – Тернопіль : Видавничо-поліграфічний центр Тернопільського національного економічного університету «Економічна думка», 2016. – Том 24. – № 2. – С. 22-30. – ISSN 1993-0259.

Анотація

Вступ. У статті розглянуто сучасні тенденції розвитку малого і середнього підприємництва в країнах із розвинутою ринковою економікою та в Україні. Виявлено основні особливості стану банківського кредитування малих і середніх підприємств, проаналізовано проблеми і надано рекомендації щодо удосконалення системи їх підтримки державою.

Мета. Метою наукового дослідження є аналіз сучасного стану банківського кредитування малих і середніх підприємств в Україні та напрацювання можливих напрямів його активізації на основі узагальнення зарубіжного досвіду державної підтримки суб'єктів підприємництва.

Метод (методологія). На основі діалектичного методу пізнання проведено узагальнення зарубіжного досвіду щодо особливостей державної підтримки суб'єктів підприємництва. Для дослідження стану розвитку суб'єктів малого та середнього бізнесу в Україні використані статистичні методи, методи техніко-економічного і фінансового аналізу та спостереження.

Результати. Вивчення тенденцій розвитку підприємницьких структур в Україні показує, що сучасні економічні фінансові негаразди, що поглибилися на тлі світової валютно-фінансової кризи та обумовлені процесами реформування економіки в країні, поставили сектор малого і середнього підприємництва у вкрай складні фінансові умови. Розглянуто зарубіжний досвід державної підтримки малого та середнього бізнесу. Проаналізовано дестабілізуючі чинники, що впливають на ефективність формування взаємин банків із підприємницькими структурами. Виокремлено основні напрями активізації кредитування банками суб'єктів підприємництва в Україні.

Ключові слова: малий і середній бізнес; банківське кредитування; державна підтримка малого і середнього підприємництва; субсидування відсоткових ставок.

Olena Leonidivna MALAKHOVA

PhD in Economics,
Associate Professor,
Department of Banking,
Ternopol National Economic University
E-mail: malahov_mct@mail.ru

WAYS OF ACTIVIZATION OF BANK LENDING OF BUSINESS ENTITIES IN UKRAINE

Abstract

Introduction. The article examines the current trends in small and medium-sized business in countries with developed market economies and in Ukraine. The basic features of state bank lending to SMEs are revealed. The problems and recommendations on improving the system of state support are analysed.

Purpose. The aim of the research is to analyze the current state of bank lending to small and medium-sized enterprises in Ukraine and to develop possible directions of its revitalization on the basis of synthesis of international experience of state support of entrepreneurship.

The method (methodology). On the basis of the dialectical method of knowledge it is held the generalization of international experience on peculiarities of state support of entrepreneurship. In order to study the state of

---

development of small and medium-sized business in Ukraine we have used statistical techniques, methods of technical and economic and financial analysis and observation.

Results. *Investigation of the trends of business in Ukraine shows that the current economic financial troubles that have deepened against the backdrop of the world financial crisis and are stipulated by the processes of reforming the economy in the country, have put the sector of small and medium-sized businesses in an extremely difficult financial conditions. Foreign experience of state support for small and medium-sized business is considered. Destabilizing factors that affect the efficiency of forming relationships with business entities of banks are analyzed. The main directions of activation of bank lending entities in Ukraine are determined.*

Keywords: *small and medium-sized business; bank crediting; state support of small and medium-sized enterprise; subsidizing the interest rates.*

JEL classification: H8

Вступ

У сучасних умовах глобальних змін в економіці України, появи нових господарських структур різних форм власності та розширення меж ринку в контексті економічних зв'язків важливе місце посідають питання раціонального та ефективного ведення малого і середнього підприємництва, виявлення факторів, що мають негативний вплив на їх діяльність. Цілком зрозуміло, що саме малий і середній бізнес виступає основою сталого розвитку економіки країни загалом через забезпечення конкурентоспроможності та надходжень ВВП, соціальної захищеності суспільства, формування та підтримку середнього класу тощо. За таких обставин малий і середній бізнес як інституційний сектор економіки давно став домінуючим за чисельністю та обсягами виробництва у провідних країнах світу.

Питання розвитку малого і середнього бізнесу протягом останніх років є об'єктом ретельної уваги багатьох вітчизняних та закордонних науковців. Дослідженню підлягали різні аспекти діяльності малих і середніх підприємств. Вагомий внесок у теоретичну розробку напрямів розвитку малого і середнього підприємництва й аналізу механізмів його кредитно-фінансової підтримки зробили праці Андрєєвої Л., Білоруса О., Бедрінець М., Варналія З., Корнева Ю., Круглянка А., Мокряк В., Неклесси А., Попова В., Щербина О. та ін. Однак низка питань, пов'язаних із банківським кредитуванням малого і середнього підприємництва, потребує більш ґрунтовного теоретичного дослідження. Так оптимізація банківського кредитування підприємницьких структур в Україні можлива лише за умови глибокого вивчення практичних аспектів державної підтримки підприємництва за кордоном з метою її подальшої адаптації до вітчизняних реалій.

Мета та завдання статті

Метою нашого наукового дослідження є аналіз сучасного стану банківського кредитування малих і середніх підприємств в Україні, напрацювання можливих напрямів його активізації на основі узагальнення зарубіжного досвіду державної підтримки суб'єктів підприємництва.

Вказана мета визначила низку завдань, що потребують вирішення:

- узагальнити зарубіжний досвід щодо розвитку сегменту малого та середнього підприємництва у розвинених країнах;
- систематизувати основні способи державної політики підтримки малого і середнього бізнесу, які стосуються підвищення доступності фінансування, застосовувані за кордоном;
- виокремити основні можливі напрями активізації банківського кредитування малого та середнього бізнесу в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження

Нині у світі спостерігається підвищений інтерес до проблеми подальшого розвитку малого і середнього бізнесу. Це пояснюється тим, що мале та середнє підприємництво виступає одним із найважливіших елементів ринкової економіки: він надає їй належну гнучкість, мобілізує значні фінансові і виробничі ресурси, безпосередньо пов'язаний з темпами зростання ВВП і його якісними характеристиками, несе в собі потужний монопольний потенціал, вирішує проблему зайнятості населення та інші соціальні проблеми суспільства. Так у США підприємства малого бізнесу виробляють близько 40 % валового внутрішнього продукту і забезпечують зайнятість майже половини працездатного населення, здійснюють освоєння вдвічі більше нововведень, аніж великі фірми. Вони є основними генераторами інноваційних процесів у промисловості, динамічно реагуючи на зміни структури споживання. У Великобританії, Канаді, Німеччині частка малого бізнесу у виробництві складає 60-70 %. Показовим явищем також є участь малого бізнесу в експорті продукції провідних країн. За оцінкою експертів, частка малих і середніх фірм у промисловому експорті низки розвинених країн складає: Німеччини і Нідерландів – приблизно 40 %, Італії – 20-25 %, США і Японії – 15 % [1]. Таким

чином, узагальнення даних щодо провідної ролі сегменту малого і середнього підприємництва в провідних країнах світу зроблено у таблиці 1.

**Таблиця 1. Частка МСБ в економіках розвинених країн
у 2013 р., %***

Показник	США	Канада	Японія	Німеччина	Франція	Італія	Великобританія
Частка МСБ у ВВП країни	54	43	51,6	57	49,8	55	52
Частка загальної зайнятості	54	47	69,5	69,3	56,6	71	56
Частка МСБ у кількості підприємств	97,6	99,8	99,2	99,3	97,6	99,2	99,1

*Складено за даними [2].

Важливо також зауважити, що в Україні малий та середній бізнес є потужною соціально-економічною силою, яка серед інших забезпечує роботою переважну більшість найманих працівників в економіці країни та випускає більше половини продукції.

Так у 2014 році в Україні нараховувалось 340,5 тис. малих та середніх підприємств, або 99,9 % від загальної їх кількості. Середні підприємства становлять 4,7 %, малі - 95,2 %. Малі і середні підприємства формують велику групу роботодавців, які забезпечують робочими місцями 4,322 млн осіб проти 1,8 млн працівників великих підприємств. Чисельність фізичних осіб-підприємців (ФОП) у 2014 році становить майже 2,1 млн осіб, з яких діючі ФОП складають майже 46 %. Частка реалізованої продукції МСП становить майже 60 % [3].

Утім, в умовах політичної та економічної нестабільності, у 2014 році кількість збиткових підприємств в Україні відносно загальної їх кількості зросла до 40,1 %. Збитки великих і середніх підприємств до оподаткування без урахування банків і бюджетних установ за 2014 рік склали 408,169 млрд грн проти 38,289 млрд грн прибутку роком раніше (дані без урахування окупованого Криму і Севастополя, а також без частини зони проведення АТО на Донбасі) [4].

З іншого боку, у теперішній час скорочення купівельної спроможності населення, відсутність зовнішніх запозичень, що покривали дефіцит балансу, спричинили до загальної масової девальвації гривні. Через відтік депозитів і недостатність грошових ресурсів комерційні банки зупинили кредитування підприємств, що призвело до подальшого скорочення обсягів виробництва і посилює розбалансованість споживчого ринку.

Причиною таких негативних тенденцій є те, що нині сегмент малого і середнього підприємництва України зіштовхується із вкрай серйозною проблемою доступу до фінансово-кредитних ресурсів. Серед джерел фінансових ресурсів малого і середнього підприємництва банківські кредити за статистикою займають лише третє місце після доходів від діяльності суб'єктів підприємництва та особистих коштів засновників. Свідченням цього є те, що частка банківських кредитів у структурі джерел фінансового забезпечення малого і середнього бізнесу в Україні складає менше 20 %, у той час, як в економічно розвинутих країнах вона становить не менше 60 %. Питома вага кредитів для сегменту малого і середнього підприємництва в загальному обсязі кредитного портфеля банків є незначною (до 20 %) вже впродовж багатьох років, так у 2013 вона складала 14,7 %, а у 2014 – 15,1 % [5, с. 199]. Варто також зазначити, що, починаючи з 2013 року, значно зросла вартість кредитних ресурсів для суб'єктів господарювання і на сьогодні складає 16-22 % річних.

Окрім того, сума фактично наданих кредитів за 2015 рік скоротилась у реальному виразі практично у 2 рази при номінальному зростанні на 15 %. Основна причина скорочення – банківська криза та падіння економіки. Тільки у першому півріччі 2015 року банки зазнали збитків 33 млрд грн. Частка прострочених кредитних зобов'язань зросла майже у 2,5 рази, з 7,7 до 22,1 % (табл. 2).

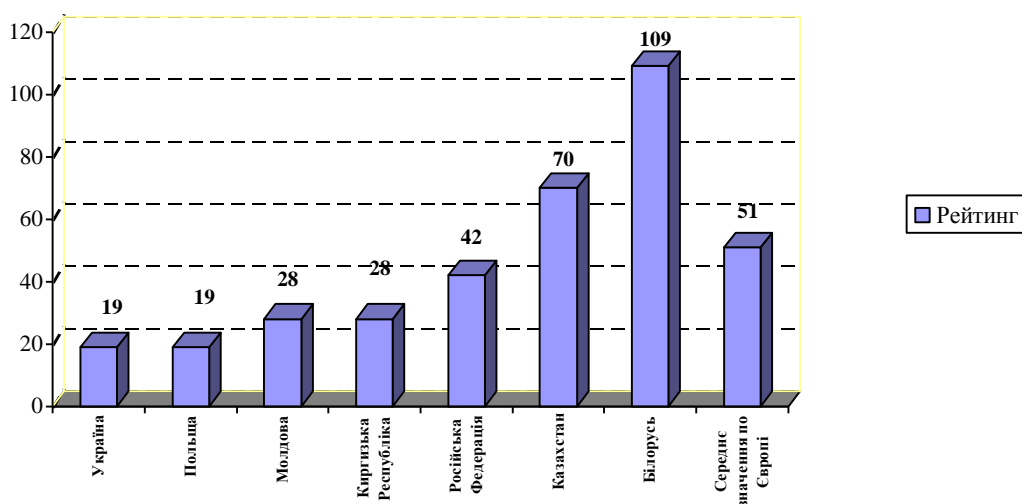
Водночас про зміни, які відбулись у сфері отримання кредитів, свідчать позиції України в рейтингу, які знизилися на 2 пункти. Незважаючи на те, що уряд звертав значну увагу на вирішення проблем у цій сфері, покращити більшість субіндикаторів, на жаль, не вдалося. Так індекси юридичних прав та глибини кредитної інформації залишились незмінними, а показник видачі кредитів зменшився на 11,3 %.

Однак попри погіршення показника видачі кредитів Україні все одно вдалося зберегти високий рейтинг (19) порівняно із середньоєвропейським значенням (51) (рис. 1).

Таблиця 2. Показники кредитної діяльності банків України за період з 2008 по 2015 р.р. *

№ з/п	Назва показника	01.01.2009 р.	01.01.2010 р.	01.01.2011 р.	01.01.2012 р.	01.01.2013 р.	01.01.2014 р.	01.01.2015 р.	01.01.2016 р.	01.04.2016 р.
1.	Кредити надані, млн грн: у тому числі:	792244	747348	755030	825320	815327	911402	1006358	965093	983944
1.1.	кредити, що надані суб'єктам господарювання, млн грн	472584	474991	508288	580907	609202	698777	802582	785918	805622
1.2.	кредити, надані фізичним особам, млн грн	268857	222538	186540	174650	161775	167773	179 040	152371	150957
2.	Частка задоволеної заборгованості за кредитами у загальній сумі кредитів, %	2,3	9,4	11,2	9,6	8,9	7,7	13,5	22,1	23,6

*Складено за даними [6]

Рис. 1. Позиції України у сфері отримання кредитів

У той час, коли зарубіжні країни намагаються зміцнити законні права кредиторів і позичальників під заставу, а також спростити закони про банкрутство, збільшують обсяг, охоплення і доступність отримання кредитів та підвищують рівень поінформованості споживачів, в Україні, на думку експертів «Doing Business», найбільш суттєвим кроком на шляху до кредитних реформ стало поліпшення доступу до інформації шляхом збору та акумулювання даних про фірми та фінансові установи [7].

Слід особливу увагу звернути на те, що проведене опитування більше 500 ризик-менеджерів та експертів з корпоративного страхування в 47 країнах показало, що чисельність ризиків дестабілізації діяльності для підприємств малого і середнього бізнесу зростає. В Україні у 2015 році перше місце в рейтингу займає ризик, пов'язаний з війною (65 %), позаяк для країн Східної та Західної Європи цей ризик займає восьме місце (13 %); загальним як для України, так і для інших європейських країн є те, що цей вид ризику раніше не входив до десятки найвпливовіших (табл. 3).

Експерти з ризиків європейських країн зазначають про вагомий вплив традиційних індустриальних ризиків: перерва у виробництві та постачанні (44 %), стихійні лиха (28 %), пожежі та вибухи (27 %). Велике значення для країн Європи мають кібер-ризик, втрата репутації та вартості бренду, посилення конкуренції, які в рейтингу топ-10 індустриальних ризиків 2015 року України взагалі відсутні.

Таблиця 3. Найбільш значущі ризики для підприємств України, країн Західної та Східної Європи [8]

№ з/п	Топ-10 індустріальних ризиків	Україна			Країни Західної та Східної Європи
		Рейтинг 2014 р.	% в 2014 р.	% в 2015р.	% в 2015 р.
1.	Війна, політичні/соціальні заворушення	нове	-	65%	13%
2.	Крадіжки, шахрайство і корупція	1	45%	39%	11%
3.	Пожежі/вибухи	3	41%	35%	27%
4.	Тероризм	нове	-	27%	-
5.	Перерва у виробництві та постачанні	2	45%	23%	44%
6.	Стагнація або падіння ринку	6	23%	15%	17%
7.	Стихійні лиха (природні катастрофи)	5	32%	15%	28%
8.	Інфляція	нове	-	15%	-
9.	Валютні коливання ринку	17	14%	15%	-
10.	Зміни в законодавстві	4	36%	12%	20%
11.	Кібер-злочини				17%
12.	Втрата репутації та вартості бренду				15%
13.	Посилення конкуренції				13%

Наслідки системних ризиків спричиняють значні збитки; при цьому виникнення однієї події за ланцюговою реакцією спричиняє інші каскадні негативні наслідки, і далеко не кожна економічна система в змозі відновити рівновагу після цього. Водночас принцип «виживає сильніший», який веде до оздоровлення бізнес-середовища та привчає ділову спільноту жити в нових умовах, залишається актуальним.

Основною відмінністю банківського кредитування малих і середніх підприємств є підвищений ступінь ризику, який обумовлений наступними факторами: обмеженістю власних коштів підприємств, нестачею якісної інформації і фінансового стану цієї групи позичальників, складністю формування репутації малих і середніх підприємств, а також обмеженими можливостями переуступки їх специфічних активів. Витрати, пов'язані з високим ступенем ризику, насамкінець перекладаються на малі і середні підприємства – потенційних позичальників, що виявляється в збільшенні вартості позичених коштів і зростанні вимог до гарантійного забезпечення кредиту. При цьому недостатнє гарантійне забезпечення поряд з незадовільними, з точки зору банку, результатами діяльності підприємства та невідповідності наданої малими і середніми підприємствами інформації вимогам банку, виокремлюється серед основних причин відмови у видачі кредиту.

Вочевидь за таких негативних об'єктивних обставин вкрай складно вести мову про активізацію співпраці банків із суб'єктами підприємницької діяльності, оскільки нині в Україні практично відсутній дієвий механізм підтримки малого і середнього бізнесу на державному рівні. Чинна законодавча база має декларативний характер – вона стверджує необхідність підтримки малого і середнього бізнесу, передбачає певні програми, але при цьому набір конкретних заходів, спрямованих на реалізацію заявлених цілей, вкрай обмежений.

У контексті виокремлення напрямів активізації співпраці банків з суб'єктами підприємництва, на наш погляд, великого значення набуває вивчення зарубіжного досвіду щодо формування і реалізації державної політики підтримки малого і середнього бізнесу, передусім стосовно підвищення доступності фінансування. За статистичними даними стану малого і середнього підприємництва в розвинених країнах з найбільшою часткою та даними за ступенем фінансової підтримки, найбільш популярним заходом державної підтримки малого і середнього підприємництва практично у всіх країнах виступає надання державних гарантій за кредитами малому і середньому бізнесу. Практично всі країни, вказані в таблиці 4 (за винятком Ірландії і Нової Зеландії), мають свої державні гарантійні програми.

Іншими заходами підтримки сектору малого і середнього бізнесу в наведених країнах є цільові кредити (до прикладу, на розвиток інновацій) з пільговими умовами (Росія, Швейцарія тощо), мікрофінансування, гарантії за експортними операціями, податкові пільги. Так розвитку підприємництва в Канаді сприяє спрощена дозвільна система, а також низька вартість електроенергії, одна із найнижчих у світі на теперішній час.

Таблиця 4. Державна політика підтримки малого і середнього бізнесу, яка стосується підвищення доступності фінансування [2]

Заходи державної підтримки МСБ	Держава
Збільшення обсягів підтримки у вигляді гарантій за кредитами МСБ	Великобританія, Данія, Іспанія, Італія, Канада, Нідерланди, Південна Корея, Словаччина, Словенія, США, Таїланд, Угорщина, Фінляндія, Чилі, Швейцарія.
Надання особливих умов за гарантіями для стартап-бізнесу	Данія, Канада, Нідерланди
Збільшення державних гарантій за експортними операціями	Великобританія, Данія, Іспанія, Канада, Нідерланди, Нова Зеландія, Фінляндія, Швейцарія, Швеція
Збільшення частки прямого фінансування	Іспанія, Канада, Південна Корея, Сербія, Словенія, Угорщина, Чилі
Субсидування відсоткових ставок	Великобританія, Іспанія, Португалія, Росія, Туреччина, Угорщина
Податкові пільги, відстрочка платежів	Великобританія, Ірландія, Іспанія, Італія, Нова Зеландія, Росія, Франція
Об'єднання банків, які спеціалізуються на кредитуванні МСБ, в тому числі - які кредитують МСБ з негативною відсотковою ставкою	Данія, Ірландія
Фондування Центральним банком кредитних організацій	Великобританія

У країні створені найсприятливіші умови для залучення інвестицій [2]:

- доступність ризикового капіталу (venture capital) (показник на душу населення в Канаді більш ніж у два рази перевищує цей показник у США);
- розвиток наукоємних технологій;
- розгалужена інституційна експортна підтримка;
- велика кількість різноманітних державних (федеральних і провінційних) програм підтримки та розвитку підприємництва. Деякі товари і послуги оподатковуються формально, тобто за нульовою ставкою: молоко, хліб і овочі; домашні тварини фермерських господарств; медичні препарати, пов'язані з безкоштовним або пільговим обслуговуванням.

Також у Канаді позика, що надається на 10 років, не перевищує 250 тис. дол. США під 23 % річних. В інших випадках, частково компенсуючи будь-які втрати за позиками, федеральний уряд полегшує малому бізнесу отримання позик [9].

У Південній Кореї державні кошти для підтримки малого і середнього підприємництва витрачаються за трьома напрямками: надання пільгових кредитів (строк до 8 років і відсоткова ставка на 2,5-3 % нижче банківської), розробка і запровадження нових технологій, поповнення обігових коштів. Питання регулювання малого бізнесу вирішують 15 організацій, більша частина із яких - державні. Окрім того, створені два банки і два фонди, орієнтовані на малий бізнес. Слід зазначити, що стимулюванням експорту продукції малих підприємств займаються великі зовнішньоторгові структури. Вони здійснюють моніторинг ринку, інформують підприємців, допомагають вийти на світовий ринок, ініціюють заходи щодо зниження податків, митних тарифів і ставок пільгових кредитів [10].

Сінгапур - держава, яка займає перше місце в рейтингу Doing Business за привабливістю ведення бізнесу у світі [11]. У Сінгапурі при отриманні кредиту строком до 4 років діє ставка 5 % річних, а при отриманні довгострокового кредиту - 6,5 %. Спеціальне пільгове кредитування передбачено для мікрофірм, чисельність персоналу яких не перевищує 10 чол.

Таким чином, аналіз міжнародної практики державної підтримки малого і середнього бізнесу в розвинених країнах дозволяє окреслити наступні тенденції.

1. Уряди більшості країн світу розглядають сприяння розвитку сегменту малого і середнього бізнесу як основу державної економічної політики, щорічно ініціюють численні державні програми вартістю в десятки мільярдів доларів.

2. Ключовими інструментами підтримки виступають фінансова та інфраструктурна, консалтингова, інформаційна підтримка, сприяння експорту.

3. Пріоритетними цілями програм підтримки малого і середнього бізнесу виступають створення нових підприємств, підтримка інновацій і використання нових технологій, підвищення конкурентоздатності продукції, особливо на світових ринках, створення нових робочих місць, розвиток окремих регіонів і галузей.

---

4. Законодавство у багатьох країнах спрямоване на зниження адміністративних перешкод, правове регулювання здійснюється переважно через норми прямої дії, які встановлені в законах, а не підзаконних актах, проводиться активна антимонопольна політика, вживаються заходи щодо обмеження недобросовісної конкуренції стосовно до малих підприємств.

5. У країнах культивується принцип кооперування великих, малих і середніх підприємств, причому останні взаємно доповнюють один одного, особливо у сфері спеціалізації окремих виробництв і в інноваційних розробках.

6. У більшості країн підтримка малих і середніх підприємств спрямована насамперед не на пряме субсидування або забезпечення фінансовими ресурсами, а на створення сприятливих умов для оптимального функціонування суб'єктів малого і середнього підприємництва, а також полегшення доступу підприємств малого і середнього бізнесу до залучених ресурсів (насамперед за допомогою реалізації гарантійних програм). Як специфічні заходи підтримки сектору малого і середнього бізнесу, використовуються цільові кредити (наприклад, на розвиток інновацій) з пільговими умовами.

7. У країнах з найбільш розвиненим сегментом малого і середнього підприємництва (до прикладу, в Швейцарії) регулятивні практики зводяться до мінімуму. При цьому податкова політика щодо малих і середніх підприємств характеризується особливою лояльністю.

Загалом успішна практика зарубіжних країн щодо організації програм і процесів державно-приватної інфраструктурної, фінансової, інформаційно-консультаційної підтримки і прискореної комерціалізації нових розробок малих і середніх підприємств наполегливо свідчить про необхідність формалізації і запровадження в Україні системного державного підходу у всіх процесах, що стосуються стимулювання діяльності малих і середніх підприємств.

Також свідченням нагальної потреби у напрямку стимулювання розвитку підприємницького середовища є те, що опитані CIRE-Україна 10 суб'єктів фінансово-кредитного ринку віддали перевагу таким інструментам підтримки малого і середнього бізнесу:

- компенсація відсоткової ставки за кредитами комерційних банків для малих і середніх підприємств. Відсоткова ставка має бути однаковою для різних суб'єктів ринку в одному сегменті. Є позитивний досвід минулих років (агрокомпенсації або компенсація на агрострахування майбутнього врожаю), але більш ефективним є надання банкам ресурсу для цільових програм, що буде більш дієвим і простим інструментом розподілу пільгового державного фонду;
- мікрокредитування. Мікрокредитування на поворотній основі створює передумови для довгострокової підтримки, оскільки сегмент малого і середнього підприємництва не потребує невеликих кредитів на середні та довгі строки, а потребує коротких (бажано без застави) поточних лімітів на касові розриви;
- безповоротна фінансова підтримка. Безповоротне витрачання коштів не створює передумов для довгострокової підтримки, звісно, за умови дефіциту таких коштів у держави на теперішній час. Доцільно надавати в частині мінімального власного внеску (30-40 %) від вартості основних фондів, необхідного для отримання банківського кредиту. Цей напрям вкрай актуальний для агросегменту з точки зору, припустимо, часткової компенсації вартості техніки для покупця (з отриманням кредиту на залишок суми), що значно розширить коло підприємств, які можуть отримати допомогу.
- програма консультативної підтримки зовнішньоекономічної діяльності (ЗЕД);
- державні програми страхування фінансових ризиків малих і середніх підприємств;
- сприяння партнерству між малими і середніми підприємствами;
- освітні та консалтингові програми, які забезпечують якість бізнес-процесів та кредитоспроможність загалом [12, с. 51].

Наразі в Україні реалізується проект зі створення системи кредитних гарантій за підтримки ОЕСР, що сприятиме вирішенню проблеми малих і середніх підприємств з низьким рівнем забезпечення. Такі кредитні гарантії доцільно надавати в розмірі 30-50 % від вартості основних фондів, які купуються для ведення бізнесу. Державні гарантії були б доречні в схемі додаткового гарантування безпеки бізнес-клієнтів при розміщенні ними коштів у банках, які вже далі зможуть спрямовувати їх на потреби реального сектору економіки; також гарантування повернення та платності наданих кредитів з боку державних фондів.

Таким чином, на державному рівні варто розглянути доцільність запровадження довгострокової програми з розвитку банківського кредитування малого і середнього бізнесу із зазначенням конкретних сум та джерел фінансування цієї програми. Успішність такої програми можлива насамперед за умови постійного контролю виконання заходів та витрат цільових коштів. Питання усунення перешкод доступу підприємств малого і середнього бізнесу до кредитних ресурсів має бути ключовим завданням такої програми [13, с. 16].

Висновки та перспективи подальших розвідок

Підсумовуючи, зазначимо, що проблема банківського кредитування малого і середнього підприємництва полягає у тому, що вітчизняний малий і середній бізнес та банки поки що вкрай важко знаходять спільну мову. Успішному вирішенню цього питання значною мірою заважає відсутність у спеціалістів підприємств і працівників банків єдиних уявлень про сутність цієї діяльності. Щоб одна сторона могла отримати банківський кредит на прийнятних умовах, а інша – повернути свої гроші разом з належними їй відсотками, необхідно, щоб обидві сторони добре розуміли інтереси і проблеми один одного та дійшли до узгодженої оцінки реальних ризиків при кредитуванні.

Список літератури

1. Финк, Т. А. Малий и средний бизнес: зарубежный опыт развития [Електронний ресурс] / Т. А. Финк // Молодой ученый. – 2012. – Режим доступу: <http://www.moluch.ru/archive/39/4640>.
2. Заболоцкая, В. В. Сравнительный анализ мер государственной поддержки малого и среднего бизнеса в России и за рубежом [Електронний ресурс] / В. В. Заболоцкая, Н. А. Хут. – Режим доступу: http://teoria-practica.ru/rus/files/arhiv_zhurnala/2015/
3. Мале та середнє підприємництво в Україні: стан розвитку та регіональні відмінності. 2010-2014. Проект USAID «Впевнений бізнес – заможна громада» [Електронний ресурс]. – Київ: Центр міжнародного приватного підприємництва, 2015. – Режим доступу: <http://platforma-msb.org/rezultaty-proektu-usaid-vpevnenyj-biznes-zamozhna-gromada/>
4. Державна служба статистики України. [Електронний ресурс]: офіційний сайт – Режим доступу: <http://ukrstat.gov.ua/>
5. Долбнєва, Д. В. Стан та перспективи розвитку банківського кредитування МСП в Україні [Текст]/ Д. В. Долбнєва // Вісник Запорізького національного університету - №2 (22). – Запоріжжя, 2014. – С. 197-206.
6. Офіційний сайт Національного банку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua>.
7. Україна в рейтингу «Doing Business» - 2016": прорив в сфері реєстрації на фоні стагнації інших напрямів дерегулювання [Електронний ресурс] : аналітична записка / д.е.н., проф. Іванов Ю. Б.; Удовенко А. О.. – Режим доступу: <http://ndc-ivr.org/media/documents/Proruv.pdf>.
8. Форіншурер страхування. Дослідження страхового ринку. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://forinsurer.com/news/15/01/27/32053>.
9. Основные характеристики систем государственно-общественной поддержки и развития МСП зарубежных стран [Електронний ресурс]. – Режим доступу: материалы X Всерос. конф. URL: <http://www.giac.ru/analytics/?id=14>.
10. Абдибеков, Е. Кредитные гарантии для малого и среднего бизнеса: решение проблемы нехватки залогов [Електронний ресурс] / Е. Абдибеков, А. Ким, Ж. Абдуллина. – Режим доступу: <http://www.damu.kz/content/files/.pdf>.
11. Заболоцкая, В. В. Современные зарубежные модели финансовой поддержки инновационной деятельности малого и среднего предпринимательства / В. В. Заболоцкая // Экономика: теория и практика. – 2015. – № 1 (37). – С. 53-60.
12. Зелена книга політики малого підприємництва внутрішньо переміщених осіб / С. І. Панцир, С. В. Шуміхін, К. М. Різниченко. – Київ: Центр міжнародного приватного підприємництва, 2015. – 75 с.
13. Панцир, С. Політика підтримки: доступ до фінансово-кредитних ресурсів / Сергій Панцир, Андрій Когут // Європейський інформаційно-дослідницький центр. – Київ. – 2015. – 32 с.

References

1. Fink, T. A. (2012). *Malyy y sredniy biznes: zarubezhnyy opyt razvitiya. Molodoy uchenyy*. Retrieved from: <http://www.moluch.ru/archive/39/4640>.
2. Zabolotskaya, V. V. & Khut, N. A. (2015). *Sravnitel'nyy analiz mer gosudarstvennoy podderzhki maloho i sredneho biznesa v Rossii y za rubezhom*. Retrieved from: http://teoria-practica.ru/rus/files/arhiv_zhurnala/2015/.
3. *Male ta serednye pidpryyemnytstvo v Ukrayini: stan rozvytku ta rehional'ni vidminnosti. 2010-2014*. (2015). Projekt USAID «Vpevnenyy biznes – zamozhna hromada». Kyiv: Tsentr mizhnarodnoho pryvatnoho pidpryyemnytstva. Retrieved from: <http://platforma-msb.org/rezultaty-proektu-usaid-vpevnenyj-biznes-zamozhna-gromada>.
4. *Derzhavna sluzhba statystyky Ukrayiny*. (2016). Retrieved from: <http://ukrstat.gov.ua>.
5. Dolbnyeva, D. V. (2014). Stan ta perspektyvy rozvytku bankivs'koho kredyтуvannya MSP v Ukrayini. *Visnyk Zaporiz'koho natsional'noho universytetu*, 2 (22), Zaporizhzhya, 197-206.
6. *Ofitsynny sayt Natsional'noho banku Ukrayiny*. (2016). Retrieved from: <http://www.bank.gov.ua>.

-
7. Ivanov Yu. B.; Udoenko A. O. (2016). *Ukrayina v reytynhu «Doing Business» - 2016": proryv v sferi reyestratsiyi na foni stahnatsiyi inshykh napryamiv derehulyuvannya*. Retrieved from: <http://ndc-ipr.org/media/documents/Proruv.pdf>.
  8. *Forinsurer strakhuvannya. Doslidzhennya strakhovoho rynku*. (2015). Retrieved from: <http://forinsurer.com/news/15/01/27/32053>.
  9. *Osnovnye kharakterisiki system hosudarstvenno-obshchestvennoy podderzhki i razvytiya MSP zarubezhnykh stran*. (n.d.). Retrieved from: materyaly X Vseros. konf. URL: <http://www.giac.ru/analytics/?id=14>.
  10. Abdibekov, E. Kim, A., Abdullina, Zh. (n.d.). Kreditnye harantii dlya maloho i sredneho biznesa: reshenie problemy nekhvatky zalohov. Retrieved from: <http://www.damu.kz/content/files/.pdf>.
  11. Zabolotskaya, V. V. (2015). Sovremennye zarubezhnye modeli finansovoy podderzhki innovatsyonnoy deyatel'nosti maloho i sredneho predprinimatel'stva. *Ekonomika: teoriya i praktika*, 1 (37), 53-60.
  12. Pantsyr, S. I., Shumikhin, S. V., Riznychenko, K. M. (2015). *Zelena knyha polityky maloho pidpryyemnytstva vnutrishn'o peremishchenykh osib*. Kyiv: Tsentr mizhnarodnoho pryvatnoho pidpryyemnytstva.
  13. Pantsyr, S. & Kohut, A. (2015). *Polityka pidtrymky: dostup do finansovo-kredytnykh resursiv*. Kyiv.

Стаття надійшла до редакції 29.05.2016 р.